

МАСОВНА ИНФОРМАТИВНО-ОПЕРАТИВНА ДЕЛАТНОСТ У ФУНКЦИЈИ ПРЕВЕНЦИЈЕ И ПРЕВИЗИЈЕ ТЕРОРИЗМА – ИДЕЈНИ ПРОЈЕКАТ

Драган Г. Живковић*

Висока школа академских студија „ДОСИТЕЈ“, Београд

Анализа савремених кретања и развоја на међународном плану, посебно анализа безбедносних ризика, као и облика угрожавања безбедности људи, имовине и државе као целине у другој половини 20. века, указују на извесну трансформацију самог појма „безбедност“. Он све више напушта само војни карактер, као одговор на агресију, а добија карактер одбране од свих других облика угрожавања безбедности. Све анализе указују на то да је мало вероватно да ће се изазивање и настајање светских ратова одвијати класичним ратним средствима, а тиме и такви облици угрожавања безбедности.

Интензивирање терористичких активности, како на глобалном и регионалном плану, с почетка 21. века, још више потврђују тезу да овај облик угрожавања безбедности постаје доминантан. Оно што је свакако евидентно јесте све присутнији тероризам као савремени облик притиска у функцији остваривања одређеног циља. Највећу опасност Југоисточној Европи, као и целом човечанству, представља глобални тероризам заснован на верској основи са далекосежним интересима једне вере у односу на другу, па у коначном и једне културе у односу на другу. По својој форми деловања, неселективности, бруталности и фанатичности самих актера ових активности, тероризам се може сврстати у једно од последњих зала по светску безбедност и живот људи на земљи.

Оно што се у овом раду посебно истиче јесте основни карактер информативно-оперативне делатности – непрекидност трајања. Тежиште је на садржајима информативно-оперативног рада, начину и обиму ангажовања људи, снага и средстава у информативно-обавештајној операцији у противтерористичким дејствима на урбане средине.

Основна претпоставка успешне превенције и превизије терористичких активности јесте, пре свега, преузимање иницијативе, коју терористи скоро по правилу имају у својим рукама (по циљу, времену и ангажованим снагама). Један од основних облика остваривања овог циља јесте правовремена информација. Сазнање о плановима, наме-

* Ван. проф. др Драган Г. Живковић је пуковник у пензији.

рама, циљевима, времену дејства и другим елементима терористичког деловања представља главну основу успешне превенције и предупредивања терористичког дејства. Зато се може рећи да постојање добро организоване информативно-обавештајне делатности, као функције знања, имплицира успешну превенцију и предупредивање, па тиме и успешно супротстављање терористичкој делатности у урбаним срединама.

Кључне речи: *информативно-обавештајна делатност, превенција, превизија, терористичка активност, урбана средина*

Увод

Анализа савремених кретања и развоја на међународном плану, посебно анализа безбедносних ризика као и облика угрожавања безбедности људи, имовине и државе као целине у другој половини двадесетог века, указују на извесну трансформацију самог појма „безбедност“. Он све више напушта само војни карактер, као одговор на агресију а добија карактер одбране од свих других облика угрожавања безбедности. Све анализе указују да је мало вероватно очекивати изазивање и настајање светских ратова класичним ратним средствима¹, тиме и такве облике угрожавања безбедности, али се не може искључити изазивање и вођење локалног рата класичним ратним средствима, посебно кад је у питању одговор на агресију, уз примену других, нератних, средстава и метода, укључујући ту и терористичке активности.

Интензивирање терористичких активности, како на глобалном и регионалном плану, с почетка 21. века, још више потврђују тезу да овај облик угрожавања безбедности постаје доминантан. Оно што је свакако евидентно то је све присутнији тероризам као савремени облик притиска у функцији остваривања одређеног циља. Највећу опасност за човечанство представља глобални тероризам заснован на верској основи са далекосежним интересима једне вере у односу и на штету друге, па у коначном и једне културе у односу и на штету друге. По својој форми деловања, неселективности, бруталности и фанатичности самих актера ових активности, тероризам се може слободно сврстати у једно од највећих зала, кад су у питању светска безбедност и живот људи на земљи.

Основни карактер масовне информативно-обавештајно-оперативне делатности (МИОД) у информативно-обавештајној операцији, а то је непрекидност њеног трајања.

Основни садржаји информативно-обавештајно-оперативног рада, начин и обим ангажовања људи, снага и средстава у информативно-обавештајној операцији у противтерористичким дејствима са акцентом на урбане средине, представљају тежиште ове делатности.

¹ Када је реч о сукобима на глобалном плану, без обзира на интензитет и разноврсност интеграционих процеса је, рат је ипак могућ, јер њега првенствено одређује интерес. На локалном и регионалном нивоу, сукоби са ратним карактером уз употребу класичних средстава су уз извесне промене форме и облика ратовања, још увек присутни. Могући су сукоби између различитих народа, етничких заједница, група на националној и верској основи.

Предмет, проблем истраживања и теоријско одређење појмова у пројекту МИОД

Основна претпоставка успешне превенције и превизије терористичких активности јесте пре свега преузимање иницијативе, коју терористи скоро по правилу имају у својим рукама, бар на почетку дејстава (по циљу, времену и ангажованим снагама). Један од основних облика остваривања овог циља јесте правовремена информација. Сазнање о плановима, намерама, циљевима, времену дејства и другим елементима терористичког деловања, представља главну основу успешне превизије² и превенције³ терористичког дејства. Зато се слободно може рећи да постојање добро организоване информативно-обавештајне делатности, као функције знања, имплицира успешну превенцију и превизију а тиме и успешно супротстављање терористичкој делатности у урбаним срединама.

Дакле, основни појмови у овом раду су: информативно-обавештајно-оперативна делатност, као категорија знања; превенција и превизија као категорије облика дејства и заштите; терористичка дејства (организација, носиоци, регрутовање и обука терориста, циљеви, облици и методи деловања и слично); урбана средина, као простор на коме је најугроженија безбедност људи, имовине (објекти посебне важности) и најосетљивији објекат заштите од терористичког деловања.

У савременим међународним односима, а тако и на простору Југоисточне Европе све више јача функција безбедности и заштите држава од организованог криминала наднационалног карактера, разних видова терористичких и побуњеничких дејстава, чиме систем заштите од ових облика угрожавања добија на значају. Значајно место у тој борби има прикупљање информација о стању и намерама евентуалних терориста и паралелног система власти, који по правилу представља претечу побуњеничких дејстава. Прикупљање информација за потребе снага⁴ које су задужене за борбу са овим облицима угрожавања безбедности, врши се првенствено организовањем и спровођењем информативно-обавештајне делатности.

Изучавањем потенцијалног непријатеља баве се првенствено обавештајне службе, што је функција знања. Њихов основни задатак је да за потребе државе, њених субјеката безбедности и себе лично, прибаве што детаљније и поузданије податке о непријатељу (терористима), његовим људским, материјалним и, евентуал-

² Превизија: (ил *praevisionis*) предвиђање, наслуђивање онога што ће се догодити, Милан Вујаковић, Лексикон страних речи и израза, Просвета Београд, страна 757.

³ Превенција: (ил *praeventio*) предупређивање, предупређење, спречавање, предухитривање, побијање примедба за које се претпоставља да би их супротна страна могла навести; предубеђење; предракуда; раније учињена опомена; Милан Вујаковић, Лексикон страних речи и израза, Просвета Београд страна 757.

⁴ Обавештајно обезбеђење Војске Србије (ВС) и српског ратишта саставни је део мера, поступака и активности на припреми друштва за одбрану и успешно вођење рата и интегрални део система безбедности ВС од свих облика њеног угрожавања.

Остварује се прикупљањем, обрадом и коришћењем података о непријатељу, простору борбених дејстава и временским приликама ради спречавања изненађења, рационалне употребе сопствених снага, ефикасног руковођења и командовања и постизања успеха у оружаном борби. Највиши *ниво* организованог и планског обавештајног деловања представља обавештајна операција.

но, привредним потенцијалима. Посебно је значајно прибављање података о његовом стању, могућностима и намерама како би се земља на време припремила за одбрану и са успехом употребила снаге у борбеним дејствима. За реализацију тог задатка информативно-обавештајно-оперативни и извиђачки органи користе разне изворе обавештајних података. Један од важнијих извора јесте човек.

Значај човека као извора обавештајних података је остао непромењен, без обзира на нагли развој и повећање могућности техничких средстава извиђања. Иако су техничка средства извиђања у стању да откривају и прате одређене војне објекте и активности јединица, ракетних јединица, авијацијских снага, флотних састава и друго, она не могу самостално да реше основне задатке информативно-обавештајног обезбеђења, него су само део укупног процеса усмереног на прикупљање и обраду информативно-обавештајних података. При томе се подаци добијени техничким средствима, обавештајно-оперативном делатношћу и осталим начинима прикупљања обавештајних података међусобно допуњују и потврђују.

Строго чуване тајне, као што су планови развоја оружаних снага (ОС), развој наоружања, посебно операцијски планови и подаци који говоре о њиховим намерама непријатеља, не могу се прикупљати техничким средствима извиђања. Те тајне су у домену њиховог креатора - човека - сарадника војнообавештајне службе (ВОС), а земље које су у техничкој компоненти инфериорне то једино могу надокнадити и ублажити људским фактором као извором обавештајних података. Међутим, и технички развијене земље не занемарују људски фактор као извор обавештајних података јер се један број, углавном, најзначајнијих података може прикупити само коришћењем хуманих извора. Отуда тзв. *humint* фактор опстаје као незаобилазни фактор у обавештајно-оперативном раду свих обавештајних служби света.

Кад се говори о обавештајној делатности у функцији борбе против организованог криминала, тероризма и побуњеничких дејстава, ситуација је далеко сложенија. Сви облици обавештајног деловања, методе рада и поступања карактеришу се специфичношћу и сложеностју услова у којима се реализују.

Међутим, док ова опасност траје и све док је њеним деловањем угрожена безбедност најшире друштвене заједнице и људи, свуда и на сваком месту, а посебно у урбаним срединама, суштински проблем јесте како обезбедити успешну превенцију односно превизију терористичког акта?

Досадашња пракса, врло очигледно показује да је ова активност, као основни фактор у превенцији и превизији терористичких аката, врло често изостајала. Изоловани случајеви позитивних искустава у том смислу су свакако искуства Израела у дугогодишњој борби против терористичких активности. Њихова искуства говоре да на сваки извршени терористички акт остаје двадесетак предупређених и спречених терористичких аката. Поред тога, значајна подршка одређених фактора на међународној сцени, омогућава снагама безбедности Израела, као и држави у целини, да врло често преузима иницијативу у борби против терориста, што такође представља кључни предуслов успешне превенције.

То се изражава кроз ударе по базама у којима се обучавају терористи (на страаној територији), по центрима у којима се налазе руководиоци терористичких организација и слично. У сваком случају, најбитније место у планирању и успешној реализацији и ових акција има такође масовна информативно-оперативна делатност

као извор информације-сазнања, као материјалног добра од посебног значаја и вредности у превенцији и превизији терористичких аката.

Зато, добро организована масовна информативно-оперативна делатност (МИ-ОД) на свим нивоима друштва (у свим сегментима живота и деловања државе) имплицира успешну правовремену превизију и превенцију терористичког деловања у било ком делу њене територије или њеног објекта или лица у иностранству. Због сложености услова, посебно место у овој организацији има урбана средина (градови, села) и друго, као скуп уносних и могућих циљева терористичког деловања.

Основно питање у томе јесте, како је организована, како функционише и у којој мери доприноси ефикасној превенцији и превизији терористичких аката масовно информативно-оперативна делатност у урбаним срединама?

Сам проблем превенције и превизије деловања терористичких организација, не представља новину у теорији и пракси. И у периоду пре 11. септембра 2001. године, био је присутан проблем борбе против терористичког деловања, како на нивоу државе појединачно, тако и на светском нивоу. Разлог је прост – САД нису биле у толикој мери биле заинтересоване за ту и такву врсту деловања. Међутим, након ових догађаја, борба против тероризма добија значајно нову димензију. Врши се стратешки заокрет на глобалном плану. Читаве армије се усредсређују на организацију и обучавање за борбу против тероризма. Тежиште деловања информативно-обавештајних организација се преноси на заштиту и правовремено откривање постојања, организације, деловања и циљева евентуалног напада одређене терористичке организације.

Врло битно место у одређењу овог облика борбе против тероризма јасно лоциране место и улоге масовне информативно-оперативне делатности у превенцији и предупређивању терористичке делатности у урбаним срединама. Не занемарујући друге факторе који утичу на успешну борбу против тероризма, кључно место у тој борби је *информативно-обавештајна делатност као главни фактор у превизији и превенцији терористичких делатности на простору југоисточне Европе*. Овај проблем све више добија на значају, посебно након нарастања терористичких и антитерористичких дејстава на простору држава Северне Африке и блиског истока. Проблем, посебно у региону Југоисточне али и Европе у целини се све више увећава и прети да постане основни облик угрожавања безбедности, великим таласом миграције људи који су покренути са ратом захваћених подручја. Овакав тренд крећања људи је било за очекивати. Поједини аналитичари, посебно у обавештајним структурама, који су озбиљно пратили терористичка и антитерористичка дејства, посебно САД, наговештавали су могуће импликације удара по центрима терористичких организација на Блиском Истоку, по безбедност Европе. Нажалост, има се утисак да за то није било довољно слуха у тој истој Европи, или је изостала политичка воља, те се добио утисак да су земље западне Европе, малте не биле изненађене најездом великог броја миграната, а у окриљу њих и појединих терориста. Након тога следе врло радикалне и ригидне мере, до одмазде, против недужних људи, што се опет може посматрати и тумачити из различитих углова. Међутим, било како било, чињеница је да се у таквим околностима, поново актуелизира питање припремљености савремених друштава и ако хоћете и савременог урбаног човека, за супротстављање оваквом злу, какво нас је задесило.

Кад је реч о конкретном МИОД, анализа сазнања и досадашњих искустава, намеће потребу јединственог приступа у дефинисању појма и појаве тероризма на свим нивоима (државе, локалном, регионалном и светском нивоу). Да би се овај принцип остварио, неопходно је прецизно одредити неколико битних категорија.

На првом месту то је свакако однос према тероризму као савременој појави у друштвеном развоју људске врсте. Овакав став се фундира на премиси да се и тероризам као савремено зло човечанства, посматра као одређени облик ратног процеса који угрожава безбедност шире друштвене заједнице. Осим тога, на бази анализе развоја ратних процеса кроз историју ратовања, може се претпоставити да се ради о последњој фази у ратним процесима као облику решавања конфликта и остваривања различитих интереса међу људима, државама и заједницама држава. Полазиште у оваквом опредељењу може се наћи у Теслиној психоанализи ратних процеса и ставу да ће „потреба за ратним процесима нестати онда када брзина преноса информација дуж земљине кугле, буде једнака брзини кретања импулса по кори великог мозга човека“. Шта то у суштини значи. Познато је да су сви ратни процеси иницирани потребом две стране за остваривање одређених циљева. Савремени односи међу „сукобљеним“ странама, између нападача (терористичке организације, групе и државе које организују и помажу реализацију терористичких напада у функцији остварења одређених циљева) и објекта напада, такође су фундирани на потреби остваривања одређених циљева. Успостављање равнотеже (поштовање интереса обе стране у границама толеранције) је једини начин превазилажења ових облика угрожавања људске безбедности. Као по правилу, у овим дејствима углавном страдају недужни грађани који и немају додира са интересима ниједне од страна. Теорија и пракса успешне превизије и превенције терористичких активности лоцира неколико основних корака, и то:

Први корак у борби Међународне заједнице на превизији, превенцији и сузбијању тероризма је, свакако, „јединствен“ или једнак „аршин“ за сваки облик терористичког акта. Дакле, једнаку дефиницију мора имати и акт који се изводи на простору Америке, Немачке, Шпаније, Србије, Израела и сваке друге земље. Једнак однос се мора имати према свакој земљи која на било који начин подржава или побуђује овакве активности. Мора постојати јединствени међународно-правни оквир у дефинисању, категоризацији и облицима борбе против тероризма, без постојања категорије „дуплих стандарда“ и „вољне заслепљености“. Све док је одређени терористички акт (акт оружаног или другог облика напада у коме страдају цивилна лица и лица на службеним дужностима) за једне терористички акт а за друге „облик борбе за национална права“ или нешто слично, не може се очекивати потпуно решење проблема превенције и борбе против тероризма.

Други корак у превенцији тероризма је свакако блокирање и онемогућавање финансирања терористичких организација, без обзира одакле то долазило.

Трећи корак је одустајање сваке земље појединачно, као и међународне заједнице у целини, од терористичких снага и облика терористичке борбе у остваривању својих циљева.

Четврти корак је демократизација у решавању свих политичких и других спорова међу државама и етничких и других заједница у оквиру држава. Ово подразумева мултиетничко, мултирасно, мултинационално и свако друго друштво које не под-

разумева границе међу људима. Изражавање економског аспекта у решавању проблема тероризма (обезбеђивање високог и, по могућности, једнаког стандарда за све људе и све регионе) као једног од последњих корака у тој борби.

Условно ова сазнања о тероризму, можемо сврстати у групу делимично познатих и проверених сазнања.

Искусвена сазнања о овом проблему заснована су на досадашњем практичном функционисању система масовне информативно-оперативне делатности у функцији превизије и превенције тероризма. Ова сазнања су свакако ограничена, с обзиром на карактер предмета као и ограничења у приступу њима. Углавном су то искуства војних и полицијских служби, као и службе државне безбедности у спровођењу информативно-обавештајне делатности у функцији превенције тероризма.

Оно до чега се треба доћи кроз предложено истраживање (фактори који утичу на информативно-обавештајну делатност), јесте следеће:

1) каква је организација информативно – обавештајне делатности на нивоу државе или региона и ниво њене ефикасности у функцији превенције и превизије тероризма;

2) какав је степен масовности у информативно-обавештајној делатности у функцији превизије и превенције тероризма;

3) менаџмент (организациона структура, управљање, основни елементи и друго) информативно – обавештајне делатности у урбаним срединама у функцији превизије и превенције тероризма;

4) облици, форме и методе информативно-обавештајне делатности у урбаним срединама у функцији превизије и превенције тероризма;

5) примена техничких средстава и ефикасност информативно-обавештајне делатности, односно, оперативна компатибилност информативно-обавештајне делатности са сличним информативним системима у свету.

МАСОВНА ИНФОРМАТИВНО-ОПЕРАТИВНА ДЕЛАТНОСТ У ФУНКЦИЈИ ПРЕВИЗИЈЕ И ПРЕВЕНЦИЈЕ ТЕРОРИЗМА У УРБАНИМ СРЕДИНАМА, намеће потребу дефинисања неколико основних појмова, и то: *урбана средина; тероризам; информативно-обавештајна делатност; превизија и превенција* терористичких аката.

Урбана средина, долази од речи урбанизам,⁵ и представља средину естетски, хигијенски и привредно-економски прилагођену практичним потребама људи који у њој живе. Урбанизација подразумева концентрацију индустрије у великим градским срединама и тиме увећавање градских у односу на сеоске средине. Оваква урбана средина добија све сложенији карактер, по многим питањима. Свакако да је питање безбедности људи у оваквим срединама једно од основних. Када се има у виду и тероризам као облик угрожавања ове безбедности, онда је тај проблем још сложенији.

По мишљењу угледних западних војних аналитичара и публициста Марка Хјуиша (*Mark Hewish*) и Руперта Пенхлија (*Rupert Penegelly*), савремени рат ће се, у поређењу са досадашњом историјом ратовања, све више водити на урбаном терену. Узроке тих промена, између осталог, ваља тражити у развоју савремене цивилизације коју прати убрзана урбанизација. Нажалост, на потврду ових претпоставки, нисмо дуго чекали. Грађански ратови и деловање терориста, побуњеничких и владиних снага, у ратовима у Либији, Ираку, Либану, и тренутно можда најокрутнијем у Сирији, то апсолутно потврђују.

⁵ (l. Urbanus – градски, варошки) уређење градова с обзиром на естетске, хигијенске и практичне потребе становника; Милан Вујаклија, Лексикон страних речи и израза, Просвета Београд страна 987.

Овакво стање стварних догађаја, намеће потребу да стратеги и теоретичари безбедности и те како воде рачуна о планирању будућих операција и предлажу да се те промене што пре унесу у наставне програме и планове школовања снага безбедности, како би се будући руководиоци-команданти ових снага успешније оспособљавали за решавање нових изазова, које савремени проблеми безбедности постављају при планирању, организовању и извођењу „операција на урбаном терену“ (*MOUT – Military Operation in Urban Terrain*). Достигнућа цивилизације, наиме, императивно захтевају да се заштите животи цивила и спречи вандалистичко разарање, спречи промена „културолошке парадигме одређеног простора“,⁶ што треба да је увек на уму војним стратегима када планирају употребу оружаних снага.

Тероризам у овом плану се дефинише као владавина застрашивањем, владавина уливањем страха и насиљем, остваривање циљева (политичких, економских и других) извођењем аката насиља. У ширем смислу, тероризам представља скуп аката насиља појединца, групе, организоване групе, организације или државе, којим се плански реализује одређена замисао насиља у којој првенствено страдају цивили, а којом се жели остварити одређени циљ (најчешће политичке природе). У планирању борбе против терористичких и побуњеничких снага одређују се конкретни програми који ће се на нивоу државе предузимати ради поправљања економских, друштвених и политичких услова и стварања повољних ставова код становништва у односу на те услове. Дефинишу се циљеви које треба постићи као и политика и стратегија коју треба применити ради њиховог постизања.

У циљеве планирања противтерористичке одбране, спадају: установљивање (детектовање) услова који пружају могућност за терористичке активности; дефинисање циљева и успостављање приоритета; одређивање стварно постојећих и могућних економских, друштвених и политичких ресурса и процењивање њихове способности за постизање циљева унутрашњег развоја друштва; одабирање и одређивање средстава и начина за мобилисање становништва и ресурса ради постизања циљева; успостављање основе за алокацију ограничених ресурса; планирање обуке, на свим нивоима државе и њених органа, у поступцима јавне управе и развоја; обезбеђивање координације и доследности рада и деловања разних органа државе и приватних група; планирање адекватних мера обезбеђења становништва и средина унутар којих се операције и делатности развоја могу изводити.

⁶ Поред израженог интереса, на глобалном плану, нерешених сукоба око глобалних енергетских проблема (геополитика енергената), до којих најчешће долази до пројектовања и изазивање сукоба, какви се тренутно воде на простору Сирије, све се чешће говори и о израженој „прикривеној“ потреби промене „културолошке парадигме“ одређеног географског простора. На другој страни, пак, долази до скоро потпуне промене етничког, културолошког и религијског порекла становништва. Велики број миграната, пре свих исламске вероисповести, често су разлог дизања гласа појединих и црквених и других веледостојника, који покушавају да укажу на проблем замене „верске парадигме“ одређених делова, па чак и целе Европе. Ту се такође, врло често занемарује да међу великим бројем миграната, скоро да нема хришћана, а они су у великом броју присутни на ратом захваћеним подручјима. Ово такође указује на велику енигму стварних и догађаја и циљева рата који се тренутно води у Сирији. Сведоци смо, поред великог страдања цивилног становништва, присилних и масовних миграција људи, и бруталног уништавања културно-историјских споменика и скоро читаве цивилизације, која је вековима грађена на овим просторима. Шта то може да значи и на шта нас то наводи да размишљамо. Примедба аутора.

Планирање ове одбране треба да координира и надгледа одговарајућа организација-орган (координационо тело) на нивоу државе.

Масовна информативно-оперативна делатност (МИОД) представља планско, организовано, циљно ангажовање одређених снага и средстава на прикупљању података, информација и сазнања о одређеном објекту интересовања. Највиши ниво ове делатности јесте информативно-обавештајна операција. Информативно-обавештајна операција представља највиши и најсложенији облик обавештајног деловања у миру и рату, под јединственим руковођењем, на одређеном простору и у одређеном времену у складу са доктринарним ставовима, којим се обједињују, усмеравају, координирају и контролишу осматрачке, извиђачке, обавештајне, обавештајно-оперативне и све друге мере, радње и поступци обавештајних субјеката и њихових елемената, у циљу добијања информација и сазнања или стварања услова погодних за остваривање циљева државног, војног и полицијског руководства.

Превизија терористичких аката, као што је и напред речено дефинише се као предвиђање и наслуђивање настанка терористичког акта, циља његовог деловања и снага и средства која ће у том акту бити коришћена.

Превенција терористичких аката, дефинише се као предупређење и спречавање деловања терориста по одређеном циљу, са тежиштем на урбане средине.

На основу овако одређеног, појмовно категоријалног апарата, дефинише се улога и задатак информативно – обавештајне делатности у функцији превизије и превенције тероризма у урбаним срединама. У том смислу она се може одредити као зависна варијабила, која зависи од фактора који на њу утичу а које смо претходно дефинисали.

Успешна превизија и превенција терористичких аката у урбаним срединама, претпоставља добро организовану и ефикасну масовну информативно-оперативну делатност и њен највиши ниво организованости, масовну информативно-оперативну операцију. Успешно извођење информативно-обавештајне операције зависи од ефективног функционисања обавештајног система који обухвата све аспекте тероризма (локалног и глобалног). Од посебне важности су информативно-обавештајне операције и дејства усмерени на неутралисање или уништавање инфраструктуре терориста и на успостављање базе података, у склопу припрема за све улоге које би субјекти безбедности требало да играју приликом доношења пораза терористичком покрету. Зато информативно-обавештајне снаге и средства којима се располаже треба да имају потребна упутства за прикупљање, обраду и дисеминацију⁷ података и информација о терористима, атмосферским условима, земљишту и становништву.

Информативно-обавештајне операције служе планирању и извођењу операција противтерористичких снага, тако што се помоћу њих стичу општа и посебна знања о рејонима у којима се те операције изводе и о терористичким снагама. Уопште узевши, почетни циљеви информативно-обавештајне делатности су следећи: установити да ли су и у којем степену присутни индикатори предстојећег терористичког акта; прикупити податке и информације о терористима, евентуалним циљевима

⁷ Под појмом дисеминације у овом раду се подразумева, распрострањавање, ширење и разношење а у конкретној обавештајној операцији представља достављање на коришћење и коришћење обавештајних података.

дејства, метеоролошким условима, земљишту и становништву; на најмању меру ограничити обавештајне, субверзивне диверзантске активности терориста у урбаним срединама.

Зато се намеће потреба да све цивилне и војне информативно-обавештајне агенције треба да буду, после организовања терористичких група, у стању да их идентификују и да дају препоруке за будући надзор над њима или за предузимање операција за њихово неутралисање или уништење.

Субјекти масовне информативно – обавештајне делатности

Кључно место у успешној организацији МИОД-а имају следеће категорије:

– Државни орган који руководи информативно-обавештајном операцијом кад је најодговорнији за организацију те активности;

– Снаге и средства за реализацију МИОД операције треба да одговарају намени;

– Начин извођења информативно-обавештајне операције мора да буде прилагођен објекту дејства и циљу дејства;

– Циљ информативно-обавештајне операције (општи и посебни) мора да буде јасно дефинисан;

– План и етапе информативно-обавештајне операције морају да буду детаљне и међусобно компатибилне;

– Извођење, трајање, извештавање и завршетак информативно-обавештајне операције зависи од величине, жилавости и упорности противника и од одговарајућих сопствених употребљених снага;

– Ниво и опсег сарадње са другим субјектима (унутрашњим и спољним) у току припрема и извођења информативно-обавештајне операције мора да буде дефинисан;

– Финансијска средства за извођење информативно-обавештајне операције морају да буду довољна да би се све планиране активности могле логистички потпуно подржати и

– Тачно време почетка и завршетка информативно-обавештајне операције морају да буду дефинисани по времену, објектима и снагама.

Ниво образовно-васпитног и масовног укључивања људи, као основних субјеката у информативно-обавештајној делатности мора обезбедити захтевани ниво ефикасности превизије и превенције терористичких аката у урбаним срединама (у свим елементима урбане средине).

У оквиру ње посебно су битне:

– Едукативно-васпитне активности у школама, факултетима и предузећима у циљу прикупљања података и заштите од тероризма морају да задовољавају минимум потреба;

– Препознавање и пријава сумњивих лица (као могући терориста) треба да постане навика;

– Мере сарадње и размена података о појави, начину деловања и могућностима препознавања терориста у урбаним срединама морају се стално усавршавати и проверавати.

Посебно битно место у МИОД имају техничка средства и њихова примена у информативно-обавештајној делатности у урбаним срединама морају обезбедити успешно прикупљање података, информација и сазнања као и дисиминацију података у функцији превизије и превенције тероризма у урбаним срединама.

У оквиру ње битно место имају:

- Организација и техничка опремљеност информативно-обавештајног система;
- Израда базе података и могућност њиховог коришћења у планирању и извођењу информативно-обавештајне делатности;
- Центри за пријем података и информација о терористичким активностима или лицима "сумњивим" као терористе морају се успоставити на најнижем нивоу који гарантује проток података до главног аналитичког центра и обрнуто.

Да би се овим захтевом успешно одговорило неопходно је истраживачки поступак спровести на основу теоријских и емпиријских сазнања. Основу истраживачког поступка чиниће опште научне методе: компаративна и метода моделовања. Поред ових, у истраживању ће се користити више метода, као што су: системски приступ, оцењивање, статистичка анализа, аналогија, анализа организацијско – техничке функције система, генерализација и др.

Основ науке о одлучивању је системска анализа у чијој се методологији користи системски приступ. У систему информативно-обавештајне делатности проблеми су веома сложени и захтевају свестрану појединачну анализу по елементима система (декомпоновање система).

Статистичка анализа (статистички метод) користиће се ради квантитативног испитивања односа међу сложеним појавама. Инструмент за статистичку методу је статистички преглед. У закључивању о појединим сегментима истраживања користиће се и друге научне методе и поступци.

Моделовање система МИОД у урбаним срединама

У изради модела информативно-обавештајне делатности у урбаним срединама биће неопходно извршити његову декомпозицију и анализирати све факторе који утичу на његово функционисање.

У процесу стварања модела примењиваће се више критеријума за утврђивање варијанти и спровести поступак оцене и рангирања добијених варијанти путем одговарајућих метода и критеријума вредновања.

Позната је чињеница да су модели веома широко средство за опис, објашњење, предвиђање и управљање појавама у реалном свету, те да представљају синтетску апстракцију реалности. Као такви, модели не могу никада да буду потпуно верна слика реалности. Они треба да обухвате само битне особине појаве коју представљају а, при томе, занемаре читав низ детаља те исте

појаве. У овом моделу сазнајне вредности су базиране на чињеници да је ретко потребно знати све о некој појави, већ само величине које су битне за дати ниво апстракције у анализи система информативно-обавештајне делатности у урбаним срединама у функцији превизије и превенције терористичке делатности. Зато се од модела у овом истраживању очекује да омогући квалитативно-квантитативну анализу и експериментисање сложеним појавама и релацијама ове делатности.

У самом креирању модела користиће се различити методи и технике. У току самог избора и примене одговарајуће методе моделовања користиће се процес приказан на слици 1. Пројекат у целини треба да представља методологију моделовања организационе структуре система посебне намене, какав је систем информативно-обавештајне делатности у урбаним срединама у функцији превизије и превенције терористичког деловања.

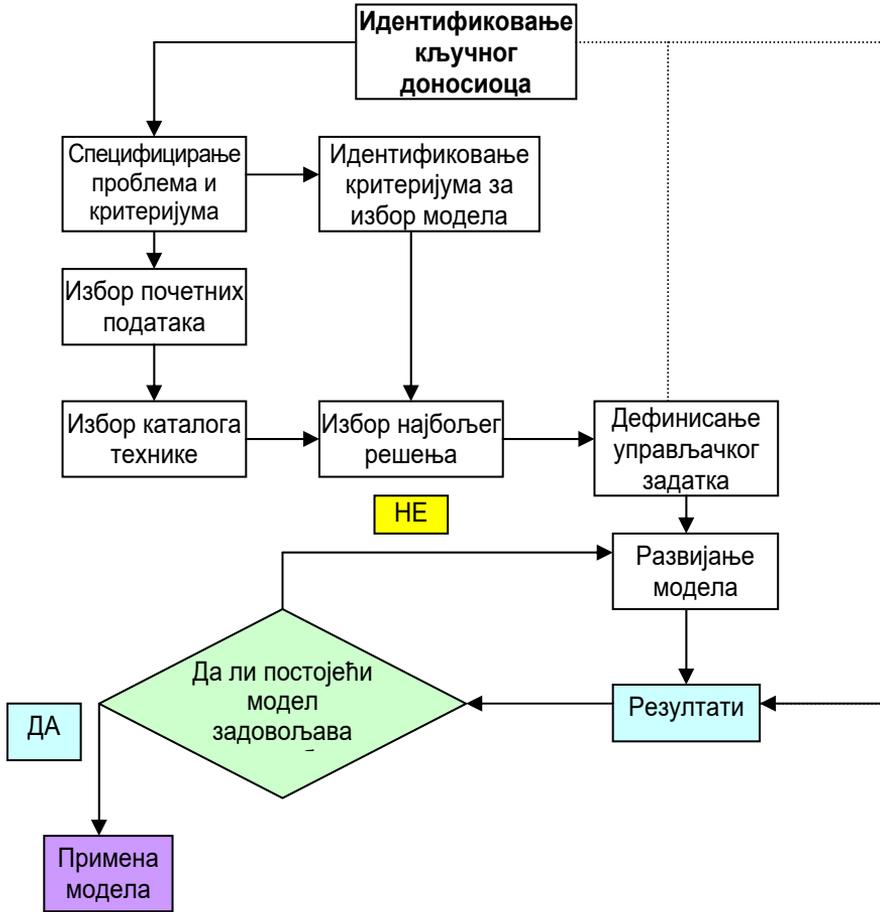
Постављени захтеви и употребљивост резултата и закључака до којих ће се у току истраживања доћи, захтева да се резултати истраживања различито презентују. Један део емпиријских резултата истраживања биће описан и објашњен преко фактора који посредно и непосредно утичу на поменути информативно – обавештајни систем.

Очекивани резултати истраживања и конкретни допринос пројекта МИОД

Резултати истраживања ће према времену и простору бити сврстани у две групе:

- резултати истраживања о функционисању система информативно-обавештајне делатности у разматраним временским периодима у конкретним урбаним срединама и географским просторима и
- резултати експерименталних истраживања спроведених у одабраним урбаним срединама.

Добијени резултати истраживања биће објашњени и приказани на шемама, а конкретни подаци ће се посебно истакнути у сваком поглављу студије на које се одnose.

Слика 1 – Кораци у избору метода или техника

Конкретни резултати истраживања могли би се исказати кроз израду већег броја студија (у конкретном случају 14 студија), и то:

- Угрожавање безбедности урбане средине (конкретног града) терористичким активностима;
- Припремљеност друштвено-политичког система за МИОД у функцији превизије и превенције терористичких делатности у урбаним срединама;
- Припремљеност друштвених делатности Система МИОД у функцији превизије и превенције терористичких делатности у урбаним срединама;
- Место и улога образовне делатности у Систему МИОД у функцији превизије и превенције терористичких делатности у урбаним срединама;
- Место и улога привредне делатности у Систему МИОД у функцији превизије и превенције терористичких делатности у урбаним срединама;

- Место и улога социјалне делатности у Систему МИОД у функцији превизије и превенције терористичких делатности у урбаним срединама;
- Место и улога здравствене делатности у Систему МИОД у функцији превизије и превенције терористичких делатности у урбаним срединама;
- Место и улога научне делатности у Систему МИОД у функцији превизије и превенције терористичких делатности у урбаним срединама;
- Место и улога културне делатности у Систему МИОД у функцији превизије и превенције терористичких делатности у урбаним срединама;
- Место и улога информативно-пропагандне делатности у Систему МИОД у функцији превизије и превенције терористичких делатности у урбаним срединама;
- Место и улога цивилне заштите у Систему МИОД у функцији превизије и превенције терористичких делатности у урбаним срединама;
- Припремљеност становништва за учешће у Систему МИОД у функцији превизије и превенције терористичких делатности у урбаним срединама;
- Менаџмент Система МИОД у функцији превизије и превенције терористичких делатности у урбаним срединама;
- Менаџмент Система МИОД у функцији превизије и превенције терористичких делатности на нивоу државе.

Закључак

Актуелни догађаји, како пре 11. септембра 2001. године, тако и догађаји након овога, указују на све присутнију опасност коју тероризам на просторима југоисточне Европе и Европе у целини, а посебно у урбаним срединама представља за људе који у њима живе и раде.

Посебна и целовита истраживања информативно-обавештајне делатности у функцији превизије и превенције тероризма у урбаним срединама до сада нису вршена. Зато је значај овог истраживања у научном обogaћивању теорије науке безбедности веома велики.

Друштвена оправданост истраживања се истиче чињеницом да терористичке активности усмерене на велике објекте у урбаним срединама (железничке станице, превозна средства, аеродроме, спортске центре, школе и друге објекте) прете да нанесу веће губитке него што то могу изазвати класични ратни сукобу уз употребу класичних борбених средстава. Сложеност услова откривања постојања терористичке организације у одређеној средини, намера и циља дејства терориста, разлога и повода и других опредељујућих фактора, упућују на потребу спровођења опсежне информативно-оперативне делатности, као јединог инструмента који директно утиче на правовремену превезију и превенцију терористичких активности.

Зато у условима, када се наше друштво налази у транзицији, када је систем безбедности такође у условима «транзиције» и «трансформације», неопходно је изнаћи адекватне начине прикупљања података и информација као и сазнања, који ће дати усмерења за избор метода и начина супротстављања терористичким активностима. Посебно је то потребно савременим урбаним срединама. Овим се у потпуности изражава практични значај овог истраживања, по много чему оригиналног у нашој савременој теорији и пракси науке безбедности.

Литература

- [1] Петар Костић, *Информатор* бр. 8/92, стр. 172.
- [2] Милан Мијалковски: *Теорија о рату*, 2/92. стр. 11.
- [3] Кристијан Мелон и гр. Аутора: *Неоружани отпор*, Београд, 1989, стр. 103.
- [4] *Искусва Израела у против-терористичким дејствима*, Цион Газит, ИМИ, Израел.
- [5] *Стратегија оружане борбе*, издање ССНО 1983.
- [6] *Војна енциклопедија* 2. издање, књига 7 и 10.
- [7] Влада Влаховић: *Обавештајна операција*, стручни рад, ШНО, Београд, 2002.
- [8] *Закон о одбрани*, издање ВИНЦ Београд 1993.
- [9] *Војни лексикон*.
- [10] *Лексикон безбедности*, издање "Партизанска књига", Београд 1986.
- [11] *Основи безбедности*, Полицијска академија, Београд, 1994.
- [12] Милован Ђелебића: *Обавештајна служба у НОР-у*, издање 7, 1987.
- [13] Славко Вукчевић: *Борбе и отпори у окупираним градовима Југославије 1941-1945*, издање 7, Београд, 1985.
- [14] Милан Зечевић: *Војна дипломатија*, ВИНЦ, Београд, 1990.
- [15] Уредба о критеријумима за утврђивање података значајних за одбрану земље који се морају чувати као државна или службена тајна и о утврђивању задатака и послова од посебног значаја за одбрану земље које треба штитити применом посебних мера безбедности (СВЛ, 21. јул 1994).
- [16] Милан В. Петковић: "Дипломатија и рат", *Војно дело*, 3/96.
- [17] Милан В. Петковић: *Тајни ратници*, ТЕТРАГМ, Београд, 1996.